

STATYSTYKA ŚWIATOWEGO HANDLU ZBOŻEM

World grain trade statistics. Food and Agriculture Organization of the United Nations. FAO, Rzym 1958, str. 64.

W serii opracowań ciągłych sporządzanych przez FAO ukazała się dziewiąta z rzędu statystyka handlu zagranicznego zbożem po wojnie. Statystyka ta składa się z 4 części: pierwsza przedstawia import i eksport zboża w okresie 1955/56 — 1957/58, globalnie krajami importującymi i eksportującymi, w drugiej zamieszczono dane dla 1957/58 r. z wykazaniem, ile każdy kraj przywiózł lub wywiózł danego zboża z innych lub do innych krajów, trzecia daje przegląd zmian ilościowych w okresie 1934/35 — 1938/39 oraz 1947/48 — 1957/58, wreszcie czwarta informuje o zmianach ilościowych przed wojną (przeciętna) i po wojnie (dane roczne) w imporcie i eksporcie poszczególnych zbóż w poszczególnych krajach, z wyjątkiem krajów obozu socjalistycznego. Wszystkie dane pochodzą z urzędowych statystyk państw, obiętych opracowaniem FAO.

Co ciekawego można wyczytać w tym surowym materiale statystycznym?

Z tab. 1—6 wynika, że obroty zagraniczne 5 podstawowymi zbożami średnio w latach 1955/56 — 1957/58 wynosiły w mln. ton (patrz tab. 1).

Jeśliby dodać salda 5 zbóż, zamieniając tonaż na jednostki zbożowe, to z jednej strony wystąpiłyby jako eksporterzy:

Ameryka Północna i Środkowa	227 mln j. zb.	81%
Oceania	29 „ „ „	10%
Ameryka Południowa	18 „ „ „	6%
ZSRR	8 „ „ „	3%

po drugiej zaś stronie znalazłyby się jako importerzy:

Europa Zachodnia	165 mln j. zb.	62%
Azja	80 „ „ „	30%
Europa Wschodnia	11 „ „ „	4%
Afryka	9 „ „ „	4%

W 1957/58 r. wymiana handlowa zboża między krajami kapitalistycznymi i krajami obozu socjalistycznego przedstawiała się następująco (tys. ton) (patrz tab. 2).

W świetle powyższych danych i po przeliczeniu ich na jednostki zbożowe otrzymujemy następujące salda:

Polska	—7510
NRD	—320
Węgry	—260
Czechosłowacja	—30
Bułgaria	+67
Rumunia	+160

Polski jęczmień został wywieziony głównie do Belgii i NRF; pszenicę importowaliśmy przede wszystkim z USA (543 tys. ton) i Kanady (108 tys. ton), jęczmień z USA (90 tys. ton) i Francji (11 tys. ton), kukurydzę z USA. Brak danych w wydawnictwie

Tabela 1

Obroty zagraniczne 5 podstawowymi zbożami (1955/56—1957/58)

Wyszczególnienie	Pszénica i mąka pszenna	Zyto	Jęcz- mień	Owies	Kuku- rydza
A. Wywóz — ogółem	30,0	1,0	6,8	1,4	6,9
Europa Zachodnia	3,1	0,2	1,2	0,2	0,2
„ Wschodnia*	0,0	0,0	0,0	—	0,3
ZSRR	0,8	0,1	0,3	0,0	0,0
Ameryka Północna i Środkowa	19,8	0,4	3,3	0,7	3,8
„ Południowa	3,0	0,3	0,6	0,4	0,9
Azja (bez Chin Ludowych)	0,4	—	0,6	0,0	0,3
Chiny Ludowe	—	—	—	—	0,0
Afryka	0,3	—	0,3	0,0	1,4
Oceania	2,6	—	0,5	0,1	0,0
B. Przywóz — ogółem	28,6	1,0	6,7	1,3	6,6
Europa Zachodnia	14,0	0,8	4,7	1,1	5,0
„ Wschodnia	0,8	0,1	0,2	0,0	0,1
ZSRR	0,3	—	0,1	—	0,0
Ameryka Północna i Środkowa	1,1	0,1	0,5	0,2	0,8
„ Południowa	2,6	—	0,0	0,0	0,0
Azja (bez Chin Ludowych)	7,8	—	1,2	0,0	0,6
Chiny Ludowe	0,0	—	—	—	—
Afryka	1,7	—	0,0	0,0	0,1
Oceania	0,3	—	—	—	—
C. Saldo					
Europa Zachodnia	-10,9	-0,6	-3,5	-0,9	-4,8
„ Wschodnia	-0,8	-0,1	-0,2	—	+0,2
ZSRR	+0,5	+0,1	+0,2	—	—
Ameryka Północna i Środkowa	+18,7	+0,3	+2,8	+0,5	+3,0
„ Południowa	+0,4	+0,3	+0,6	+0,4	+0,9
Azja (bez Chin Ludowych)	-7,4	—	-0,6	—	-0,3
Chiny Ludowe	—	—	—	—	—
Afryka	-1,4	—	+0,3	—	+1,3
Oceania	+2,3	—	+0,5	+0,1	—

* Kraje socjalistyczne.

FAO nie pozwala na podanie liczb przywozu i wywozu zboża do Polski i z Polski w ramach obozu socjalistycznego. Jest to poważna luka w sprawozdaniu.

Najciekawsze są dane wieloletnie. Wynika z nich, że gdy w I okresie powojennym (lata 1948/49—1951/52) przewóz głównych zbóż do wielkich krajów importerskich był przeciętnie taki sam jak przed wojną, to w II okresie (lata 1952/53—1957/58) przywóz ten na ogół wzrósł — jeżeli nie liczyć pszenicy. Widać to chociażby z tabeli 3.

Jeżeli wziąć jednak pod uwagę przyrost ludności i poglobia w Europie Zachodniej, to przytoczone przed chwilą liczby wskazywałyby raczej na spadek importu kukurydzy, stanowiącej podstawową paszę, stabilizację importu pszenicy, typowego zboża chlebowego, oraz silny wzrost importu jęczmienia, który służy celom zarówno przemysłowym, jak i paszowym. Z podanych wyżej liczb wynika również bardzo silny wzrost importu pszenicy do krajów socjalistycznych Europy wschodniej, spowodowany procesami industrializacji i wzrostem stopy życiowej oraz silny spadek importu kukurydzy, wynikły zapewne z rowoju upraw tej rośliny.

Tabela 2

Import i eksport zboża pomiędzy krajami kapitalistycznymi i krajami obozu socjalistycznego (1957/58 r.)

	Pszeni- nica	Mąka pszenna	Zyto	Jęcz- mień	Owies	Kuku- rydza
A. Import						
Czechosłowacja	12	—	—	13	12	74
NRD	3	—	—	8	20	10
Polska	653	—	—	101	—	45
Rumunia	—	—	1	—	2	2
Węgry	—	8	—	19	—	1
B. Eksport						
Bułgaria	—	—	—	—	—	58
Czechosłowacja	15	—	11	17	—	—
NRD	—	—	—	—	—	—
Polska	—	—	—	8	—	—
Rumunia	—	—	—	—	—	165
Węgry	—	—	—	—	—	12

Tabela 3

**Porównanie przywozu żoź do krajów importerskich
(w tys. ton przeciętnie rocznie)**

Kraj	Pszenica*			Jęczmień			Kukurydza		
	1934/35—1938/39	1947/48—1951/52	1952/53—1957/58	1934/35—1938/39	1947/48—1951/52	1952/53—1957/58	1934/45—1938/39	1947/48—1951/52	1952/53—1957/58
Belgia**	1 148	761	590	437	295	533	799	368	414
Dania	257	64	216	29	78	206	332	77	28
Francja	622	668	569	167	228	116	668	523	326
Holandia	648	744	917	249	325	556	934	414	589
NRD	1 330	2 842	2 656	250	327	1 196	850	603	573
Szwajcaria	459	386	429	135	125	190	95	98	76
W. Brytania	5 787	4 971	4 862	907	778	937	3 285	1 093	1 470
Włochy	715	1 791	670	51	60	133	153	118	267
Europa kapi- talistyczna	12 580	14 805	13 610	2 330	2 248	4 272	8 330	4 024	4 505
Kraje socjali- styczne									
Europy									
Wschodniej	60	282	651	45	36	102	350	126	60

* Łącznie z mąką pszenną.

** Łącznie z Luksemburgiem.

Światowe obroty zbożem (mierzone wielkością eksportu zboża) w ciągu ostatnich 11 lat powojennych i przed wojną przedstawia tabela 4.

Tabela 4

Światowe obroty zbożem (w mln. ton)

Rok Okres	Pszenica i mąka pszenna	Żyto	Jęczmień	Owies	Kukurydza
a. 1934/35—1938/39	18 280	1 210	2 680	890	10 210
1947/48	25 410	1 400	2 290	710	5 170
1948/49	27 220	1 190	2 680	1 310	5 450
1949/50	22 480	1 520	3 540	1 170	5 500
1950/51	25 840	890	3 240	1 210	4 310
1951/52	28 500	760	4 080	1 840	4 650
1952/53	26 450	730	6 210	1 680	4 340
1953/54	23 320	1 720	5 780	2 120	5 180
1954/55	26 020	1 110	5 340	1 080	5 360
1955/56	28 220	1 230	6 340	1 090	5 750
1956/57	32 570	1 090	7 370	1 400	6 550
1957/58	29 250	720	6 540	1 740	8 250
b. 1947/48—1957/58	26 844	1 124	4 855	1 331	5 501
b — a 100	147	93	181	150	54

Sprowadzając wymienione tu zboże do wspólnego mianownika jednostek zbożowych, stwierdzamy, że w okresie 1947/48—1957/58 światowy obrót zbożem wyniósł 348 mln. jedn. zb., przeciętnie rocznie wobec 243 mln. jedn. zb. w okresie 1934/35—1938/39, tzn. podniósł się o 43%. Jeśli jednak wziąć pod uwagę, iż ludność świata wzrosła w tym czasie mniej więcej o 20%, to się okaże, iż w przeliczeniu na głowę ludności obrót ten wzrósł o 19%, co by jednocześnie było wskaźnikiem realnego wzrostu światowej produkcji zboża.

K. Sokołowski

T. W. RJABUSZKIN. Statystyczne metody badania gospodarki narodowej. (Statisticeskije metody izuczenija narodnogo choziajstwa). Moskwa Gos. Statist. Izd. 1957, str. 286 (jęz. ros.).

Zastosowanie statystyki do poznania zjawisk ekonomicznych. Poszczególne rozdziały: I. O systemie mierników gospodarki narodowej, II. O zasadach klasyfikacji z punktu widzenia nauki i praktyki, III. O statystycznych metodach badania proporcji i powiązań międzygałęziowych, IV. O metodach badania powiązań międzygałęziowych używanych w krajach kapitalistycznych (krytyczne omówienie metody Leontieff'a), V. O porównywalności miar wielkości ekonomicznych dla różnych krajów.

RYSZARD MANTEUFFEL. Państwowe Gospodarstwa Rolne 1946—1950. Roczniki Nauk Rolniczych tom 80, seria D. Warszawa PWRiL 1958, str. 394.

Autor przedstawia bogatą dokumentację zbadanych w IER gospodarstw państwowych, podaje metody badawcze i analityczne oraz analizuje otrzymany materiał. Analiza uwzględnia współzależności pomiędzy: poziomem sił wytwórczych i nakładów produkcyjnych a wielkością produkcji, wielkością produkcji a wielkością nakładów na produkcję oraz wielkością produkcji i nakładów a opłacalnością. Praca jest cennym przyczynkiem historycznym (choć nie operuje całością PGR) i w jeszcze większym stopniu — metodologicznym.

J. E. HAMILTON, W. R. BRYANT. Zyskowne zarządzanie gospodarstwem rolnym. (Profitable farm management). Englewood Cliffs (USA) 1956, str. VIII + 394 (jęz. ang.).

Książka podaje zasady i sposoby prowadzenia wydajnego i rentownego gospodarstwa rolnego w USA. Posiada ona charakter podręcznika ekonomiki przedsiębiorstwa rolnego, podręcznika dla początkującego i dla zaawansowanego rolnika. Uczy go metod organizacji gospodarstwa i wytwarzania. Obficie ilustrowana fotografiami, przykładami z zakresu kosztów, opłacalności itp., normami etc. Praktycyzm publikacji podkreślają pytania i zwięzłe wskazówki o charakterze zadań szkolnych.

N. TRUBIŁKO. Efektywność ekonomiczna mechanizacji pracy na kolchozowych fermach hodowlanych. (Ekonomiczeskaja efektiwnost miechanizacji truda na żywotnowodzeskich fiermach kolchozow). 1957, str. 110 (jęz. ros.).

Praca omawia zagadnienia energetyki, gospodarki cieplnej oraz mechanizacji zaopatrzenia w pasze i wodę, transportu wewnętrznego, dojenia krów i strzyży owiec. Przeznaczona jest dla przewodniczących kolchozów i pracowników zajmujących się mechanizacją procesów pracy w hodowli zwierząt gospodarskich. Podaje szereg zestawień tabelarycznych oraz kalkulacji kosztów i wyników, jak też przytacza szereg przykładów do naśladowania. Badania efektywności mechanizacji ogranicza do wykazania oszczędności pracy żywej.

I. J. SIEDOW, G. P. SUBBOTIN. Rozkwit gospodarczy kolchozów lniarskich. (Podjom ekonomiki lnowodzeskich kolchozow). Moskwa, Sielchozgis 1957, str. 143 (jęz. ros.).

Praca stanowi uogólnienie doświadczeń i osiągnięć rozwijającej się gospodarki kolchozów specjalizujących się w produkcji lnu w jednym z powiatów obwodu smoleńskiego. Omawia ona warunki, drogi i sposoby realizacji postępu w zakresie wspomnianej produkcji. Zajmuje się organizacją gospodarstwa oraz agro- i zootechniką związaną z plantacjami lnu. Przeznaczona jest dla praktyków (kierowników i aktywu kolchozowego).

KEITH A. H. MURRAY. Rolnictwo. (Agriculture). Londyn 1955, str. II + 422 (jęz. ang.).

Jest to jedna z prac większej serii poświęconej historii II wojny światowej, w której to pracy specjalne miejsce przeznaczono na historię „cywilną”, a więc przede wszystkim gospodarczą, nb. widzianą z pozycji W. Brytanii i tam się rozgrywającą. Autor po krótkiej retrospekcji (lata 1914—1939) omawia rok po roku brytyjską produkcję żywności, oraz środki realizacji planów produkcyjnych w rolnictwie (siła robocza, ceny, zaopatrzenie w środki produkcji). Drugą połowę książki zajmuje szczegółowa ocena planów, środków i wyników, zmian w strukturze i technice produkcji rolnej, systemu cen i kontroli cen, subwencji państwowych, dochodu rolniczego, dysponowania siłą roboczą, państwowej administracji rolniczej itd. Książka stanowi poniekąd klucz do zrozumienia istotnych przemian w zakresie roli, charakteru i działalności rolnictwa W. Brytanii, które są trwałym skutkiem lub kontynuacją zasad gospodarki wojennej.

HAROLD G. HALCROW. Polityka rolna Stanów Zjednoczonych. (Agricultural policy of the United States). N. York, Prentice-Hall Inc., 1953, str. III + 458 (jęz. ang.).

Aczkolwiek praca Halcrow'a ukazała się 6 lat temu, jej użyteczność dla zrozumienia mechanizmu gospodarki rolnej w kapitalizmie, a zwłaszcza w Stanach Zjednoczonych, wydaje się nadal aktualna. Praca ta daje przegląd podstawowych pojęć z zakresu ekonomiki rolnictwa (popyt i podaż, ich elastyczność, koszty produkcji, dochód, wydajność pracy) oraz w sposób szczegółowy objaśnia zasady i metody polityki rolnej USA. Wielką zaletą pracy jest prostota jej konstrukcji i jasność wykładu.

W. G. HOSKINS. Chłop środkowej Anglii. (The Midland peasant). Londyn, Macmillan and Co., 1957, str. XII + 322 (jęz. ang.).

Jest to bardzo szczegółowa historia gospodarza i społeczna jednej ze wsi hrabstwa Leicester w środkowej Anglii, a w pewnym sensie przeciętnej wsi angielskiej, tej która niemal zupełnie (jako określony typ) zanikła w XIX stuleciu. Autor prowadzi czytelnika przez 1500 lat dziejów gospodarki chłopskiej, rozpatrując ją wszechstronnie aż do okresu, kiedy wieś Wigston Magna przekształciła się w nowoczesne miasto.

J. R. BELLERBY. Relatywny dochód rolnictwa i przemysłu. (Agriculture and industry relative income). Londyn, Macmillan and Co., 1956, str. V + 369 (jęz. ang.).

Jest to wspólna praca 8 angielskich ekonomistów, poświęcona stosunkowi dochodów nierolniczych do dochodów rolniczych, w pierwszym rzędzie do dochodu rolnika z tytułu jego własnej pracy i kierownictwa. Autorzy przedstawiają stan faktyczny za okres ostatnich 100 lat i badają przyczyny relatywnie niskich dochodów rolniczych. Ponadto zajmują się oni rozpiętością cen rolnych i cen detalicznych oraz dochodu rolniczego i płac w przemyśle. Rozpatrują na koniec środki zapobiegające dalszemu pogarszaniu się relatywnej sytuacji rolników. Większą część książki zajmuje bogaty materiał statystyczny, odnoszący się do krajów kapitalistycznych, przede wszystkim do W. Brytanii, Kanady i Irlandii, a nie przekraczający na ogół ostatniej wojny światowej.

CHARLES P. KINDLEBERGER. Rozwój gospodarczy. (Economic development). The McGraw-Hill Book Co., N. York, Toronto, London 1958, str. VII + 325 (jęz. ang.).

Amerykański ekonomista daje w swej książce opis warunków i mechanizmu współczesnego rozwoju gospodarczego. W oparciu o bogatą literaturę przedmiotu i materiał dowodowy omawia on podstawowe czynniki rozwoju (ziemię, kapitał i pracę), technologię, przedsiębiorczość i wydajność pracy, wielkość rynku i stosunki rynkowe, przekształcenia gospodarcze i społeczne, planowanie i bilansowanie gospodarcze, postęp techniczny, politykę pieniężną i podatkową, zmiany ludnościowe, handel zagraniczny i kredyty zagraniczne, gospodarkę regionalną itd. Szerokie horyzonty myślowe autora czynią jego książkę przedmiotem dużego zainteresowania; jej słabą stroną stanowi pominięcie milczeniem rozwoju krajów obozu socjalistycznego.

R. FREI. Systemy gospodarcze państw zachodnich. (Wirtschaftssysteme des Westens). Basel, Kyklos-Verlag, Tübingen, J. C. B. Mohr, 1957, str. 247 (jęz. niem.).

Praca redagowana przez Frei'a a w ramach publikacji Stowarzyszenia im. F. List'a, zawiera 8 przyczynków 10 autorów różnych narodowości, omawiających w języku niemieckim, angielskim lub francuskim różne „systemy” gospodarcze na tle gospodarki 8 krajów kapitalistycznych (Belgii, Danii, W. Brytanii, Japonii, Holandii, Austrii, Hiszpanii i Szwecji). Tematem, który te przyczynki łączy w jedną całość, jest konkurencja, monopolizacja gospodarki oraz interwencjonizm państwowy. Praca pokazuje

również strukturę polityczną opisywanych krajów oraz układ polityczny istniejący w każdym z nich. Kilkanaście stron poświęcają autorzy rolnictwu, dostarczając interesujących polskiego czytelnika danych.

R. SHEPPARD, E. NEWTON. Historia chleba. (The story of bread). Londyn 1957, str. I + 189 (jęz. ang.).

Popularnie napisana, ilustrowana rysunkami i fotografiami książka o historii roli i techniki produkcji chleba — od zarania dziejów po dzień dzisiejszy, głównie w W. Brytanii. Ciekawostką są podane w niej przeciętne roczne ceny chleba w Londynie od 1600 r. do 1943 oraz udział cen ziarna w detalicznej cenie chleba.

MIRKO LAMER. Światowa gospodarka nawozami sztucznymi. (The world fertilizer economy) Standford University Press, Standford (USA), 1957, str. X + 715 (jęz. ang.).

Jest to monografia nawozów sztucznych w skali światowej w ujęciu ekonomicznym. Zawiera bogaty materiał faktyczny i statystyczny od I wojny światowej do połowy bieżącego stulecia, zestawiony sumarycznie i dla poszczególnych krajów. W szczególności zajmuje się zmianami, jakie w produkcji, handlu, cenach i spożyciu nawozów sztucznych wniosła II wojna światowa. Ponadto informuje o najnowszych badaniach gleby, fizjologii roślin, chemii związanej z rolnictwem oraz przemysłowej produkcji nawozów sztucznych. Autor przypisuje intensywnemu nawożeniu gleby decydującą rolę w rozwoju rolnictwa i gospodarki narodowej krajów gospodarczo zacofanych.

LORD BOYD ORR. Uczta i głód. (Feast and Famine). Rathbone Books, Londyn, 1957, str. 69 (jęz. ang.).

Pięknie wydane, bogato ilustrowane wydawnictwo albumowe jest dziełem dyrektora FAO i doskonałego znawcy problemu żywnościowego w skali światowej. Zadanie pracy polega na podaniu w łatwej, popularnej formie konieczności walki z głodem oraz sposobów uchronienia ludzkości od głodu.

CHARLES BOUVIER. Kolektywizacja rolnictwa (La collectivisation de l'agriculture). Paryż, A. Colin, 1957, str. 246 (jęz. franc.).

Autor z dużym krytycyzmem, ale i z niemałą dozą obiektywizmu bada i ocenia kolektywizację w ZSRR, Chinach Ludowych i krajach demokracji ludowej. Daje on zwięzłą charakterystykę spółdzielni produkcyjnej, po czym omawia pokrótce teorię i szczegółowo praktykę uspołecznienia, tzn. metody, etapy i wyniki realizacji, postawę chłopów, plusy i minusy większych i mniejszych gospodarstw, rolę kolektywizacji w rozwoju gospodarczym kraju, planowanie produkcji rolnej, system kierowania rolnictwem uspołecznionym etc., by zakończyć parostronicowym omówieniem sensu i przydatności kolektywizacji rolnictwa.